Kuva: Sakari Äijö

AYRSHIREKASVATTAJA 2002

Vuoden 2002 ayrshirekasvattajaksi valittu Sari Alhainen pitää kansainvälistä yhteistyötä tärkeänä punavalkoisen rodun jalostamisessa myös rakenteeltaan entistä paremmaksi. Sari Alhainen on tehnyt määrätietoista työtä Suomen ayrshirerodun kehittämiseksi jo parin kymmenen vuoden ajan. Erinomaisen lypsykarjan lisäksi merkittävä saavutus on karjanäyttelytoiminnan herättäminen henkiin.

- Emännäksi päätyessäni en tiennyt lehmistä mitään, mutta jostain syystä eläinten jalostus on aina kiinnostanut minua. Meillä anoppi tunsi sonniluettelot paremmin kuin katekismuksen, joten perin sellaisen karjan, jota oli jo jalostettu. Jälkeen päin ajateltuna tietämättömyys oli pikemminkin vahvuus. Sen vuoksi saatoin tarkastella asioita aivan uudesta näkökulmasta, Alhainen sanoo.

Suomalaisen ayrshiren suurin heikkous on rakenne, siksi maailmalla lehmiimme suhtaudutaan hyvin ennakkoluuloisesti. Tosin viime aikoina tilanne on parantunut jonkin verran.

- Pohjoismaissa rakenteen jalostus oli unohdettu täysin. Karjakoko on perinteisesti ollut hyvin pieni, joten viljelijäpariskunta ehti lypsää viisi tai kymmenen lehmäänsä tarvittaessa vaikka kahdelta puolelta. Vasta kansainvälistyminen ja kasvava karjakoko avasivat jalostajien silmät huomaamaan, että muualla oli tarjolla paljon käyttökelpoisempaa eläinainesta. Suomalaisen kilpailukyvyn säilyttämiseksi olisikin tärkeää kiinnittää jatkossa erityistä huomiota rakenteen parantamiseen. Tuotos- ja terveyspuoli meillä sen sijaan on kunnossa. Ayrshire on kuitenkin lukumäärältään pieni rotu, eikä sitä kannata yrittää jalostaa jokaisessa kasvattajamaassa erikseen. Keskinäisen kilpailun sijasta pitäisi pikemminkin yhdistää voimat.

- Maailmalta löytyy erinomaisia rakennegeenejä, mutta näiden lehmien ongelmana on liian kapea geenipohja ja sitä kautta jalostuksen tehottomuus tulevaisuudessa. Jos voisimme yhdistää Suomen ja Ruotsin hyvät tuotos- ja terveysominaisuudet kanadalaiseen rakenteeseen, meillä olisi kansainvälisesti todella kilpailukykyinen punavalkoinen tuote, Alhainen korostaa.

Kansainvälisten jalostusorganisaatioiden mukaan tulevaisuudessa terveys- ja hedelmällisyysominaisuuksille aletaan antaa entistä enemmän arvoa. Käytännössä merkityksellistä on se, mikä siemen myy. Alhainen ei itse ole havainnut muutosta kasvattajien asenteissa vuosien varrella: Hyvärakenteinen, tuottoisa ja vaivaton lehmä tuntuu olevan karjanomistajan tavoitteena maasta riippumatta, ja parhaiten tekee kauppansa sellainen sonni, joka periyttää sekä maitoa että rakennetta.

Oivaltamisen hetkiä

- Itse olen kokenut monia oivaltamisen hetkiä oman karjan rakenteen ja tuotannon kehittämisessä ja aina jälkeenpäin olen ihmetellyt miten kummassa en ollut asiaa aiemmin tajunnut. Vuosia sitten esittelin ulkomaisille vieraille ylpeänä kestävää ja korkeatuottoista sonninemääni, mutta havahduin kesken selostukseni siihen, että yleisö oli silminnähden vaivautunut. Silloin näin sonninemäni uudessa valossa. Se oli pihtikinttuinen, takaraskas riippatissi, jolla oli pitkä putkirunko ja notkoselkä. Se täytti kaikki suomalaiset vaatimukset, mutta ulkomaisia kasvattajia rakenteen taso todella kauhistutti, Alhainen muistelee.

Toinen oivaltamisen hetki oli vuonna 1997, kun Alhainen yhdessä Auli Himasen kanssa arvosteli SRB-rodun Ruotsin Elmia-näyttelyssä. Tavan mukaan eläimet arvosteltiin ilman sukutietoja. Arvostelun jälkeen he saivat eläinluettelon käsiinsä ja huomasivat laittaneensa Heligo-nimisen kanadalaissonnin tyttäret systemaattisesti luokkavoittajiksi sekä championiksi. Heligolaiset lypsivät yhtä hyvin kuin puhtaat SRB:t, mutta olivat rakenteellisesti aivan toista luokkaa.

- Olisin jo silloin halunnut tuottaa Heligoa Suomeen, ja harmittelen vieläkin, ettei rohkeuteni riittänyt heti uhmaamaan vallitsevaa järjestelmää. Vasta kaksi vuotta myöhemmin toin Heligon siementä omaan käyttööni.

- Lopullisesti silmäni avautuivat vuonna 1999, kun pääsin Semex Alliancen kutsusta tutustumaan kanadalaiseen ayrshirekasvatukseen. Näimme matkan aikana yli 1000 ayrshirelehmää, mutta emme yksiäkään utareliivejä. Silti parhaat ensikot heruivat yli 40 kg, ja vanhemmista lehmistä löytyi runsaasti yli kymppitonnin tuotoksia. Siihen aikaan olin ylpeä oman karjani kestävyydestä - löytyihän 18 lehmän karjastani peräti kuusi 50-tonnaria. Vasta Kanadassa oivalsin, että lehmieni kestävyys oli revitty omasta selkänahastani. Lehmä voi poikia useita kertoja ja silti olla edelleen täysin vaivaton lypsettävä. Sen matkan aikana päätin jatkossa yrittää yhdistää hyvän rakenteen korkeaan tuotokseen omassa karjassani.

Alhainen on pyrkinyt panostamaan terveyden ja hedelmällisyyden parantamiseen nimenomaan navetta-olosuhteiden ja ruokinnan keinoin. Hedelmällisyyden jalostamisella ei voida korvata tasapainoista ruokintaa ja hyvää kiimantarkkailua. Sama pätee utareterveyteen. Valtakunnan tasolla on tärkeää seurata sonnien hedelmällisyys- ja terveysominaisuuksia, jotta poikkeuksellisen huonot yksilöt voidaan karsia, mutta näin heikosti periytyville ominaisuuksille tuskin kannattaa antaa painoa karjakohtaisessa jalostussuunnittelussa.

- Navetassa pidän tärkeänä sitä, että ruokaa ja kuivikkeita on aina riittävästi. Lehmien päivittäinen talviulkoilu pitää jalat ja vastustuskyvyn kunnossa. Nuorella karjalla panostan siihen, että niillä on aina mahat täynnä kuitupitoista karkearehua sekä riittävästi lisävalkuaista kasvua varten. Suomen viralliset normit on laskettu aivan liian alhaiselle valkuaistarpeelle optimaalista kasvua ajatellen.

Sari Alhainen on Helsingistä kotoisin, mutta ei koskaan oikein viihtynyt kaupungissa. - Vanhemmillani on mökki Kalvolassa ja nuorena kävin usein hirvimetsässä isäni kanssa. Eräällä paikallisella isännällä ei ollutkaan hirvi kiikarissa... Penkkaripäivän jälkeen pakkasin koiran ja akvaarion mukaani ja lähdin emännäksi Alhaisiin. Siitä on nyt 20 vuotta aikaa ja kolme lastakin on jo lähes aikamiehiä.

Hiehon pitää olla aikuisen lehmän kokoinen kaksivuotiaana poikiessaan, ja sillä pitää olla kyky syödä runsaasti karkearehua. Missään tapauksessa hiehoa ei saa lihottaa tarjoilemalla vapaasti energiapitoista säilörehua ilman valkuaislisää.

Internet tärkeä työväline

Myös karjanjalostuksessa kansainvälistyminen lähti todella vauhtiin Internetin myötä. Alhaisten tilan kotisivut ovat tuoneet paljon yhteydenottoja eri puolilta maailmaa. Suomalaisilla karjankasvattajilla pitäisikin ehdottomasti olla omat jalostuksiin keskittyvät kotisivut, ne nimittäin ovat todella hyvä markkinointikanava. Niitä kannattaa tietysti ylläpitää myös englanniksi.

- Kotisivut ovat tärkeä ikkuna ulkomaille. Myös niissä käytetyt kuvat ovat tärkeitä, niiden välityksellä voimme osoittaa kansainvälisille kasvattajille että rakenteen suhteen olemme todellakin kehittyneet. Sitä paitsi tuntuu hienolta saada esimerkiksi Kanadasta yhteydenottoja kotisivuilla vierailleilta ja käydä pitkällistä keskustelua sähköpostitse.

Vasta kun Alhaisten lapset kasvoivat koululaisiksi oli mahdollista aloittaa perusteellinen tutustuminen ayrshirerotuun matkustelemalla.

- Loma ei ole mitään jos siihen ei liity karjavisiittejä! Olen huono ryhmämatkaaja, joten yleensä otan suoraan yhteyttä tuttuihin kasvattajiin siinä maassa, johon olen päättänyt lähteä. Kontaktini ulottuvat Kanadaan, Ruotsiin, Yhdysvaltoihin, Englantiin, Uuteen Seelantiin ja Tanskaan. Ayrshirekarjoihin olen tähän mennessä tutustunut Kanadassa, Englannissa ja Ruotsissa.

Ulkomailla syttyi myös kiinnostus karjanäyttelyihin. Alhaisella onkin ollut merkittävä rooli karjanäyttelyiden uudessa tulemisessa Suomessa. Vanha karjanäyttelykulttuuri oli katkennut vuosikymmeneksi 1930-lukujen suu- ja sorkkatautiepidemian seurauksena. 1960-luvulla noussut indeksi-innostus oli kuitenkin viimeinen isku aiemmin arvostetulle perinteelle.

- Alkusysäys omalle näyttelykiinnostukselleni oli harjoittamani connemaraponikasvatus ja niiden esittäminen näyttelyissä. Ensimmäiset handler-kurssit syntyivät poninäyttelykokemukseni turvin ja vasta vuonna 1997 pereh- dyin kunnolla eurooppalaiseen karjanäyttelykult- tuuriin. Silloin pääsin FABA:n avustuksella Skotlantiin tutustumaan eläinten valmisteluun, kouluttamiseen ja esittämiseen näyttelyssä. Oppimani pohjalta tein vuonna 1998 ilmestyneen opaskirjan *Lypsykarjanäyttelyt, eläinten valmistelu ja esittäminen*, Alhainen kertoo.

Karjanäyttelyt ovat tärkeitä tilaisuuksia verrata oman kasvatustyön tuloksia puolueettomalla maaperällä. Myös markkinoinnissa näyttelyillä on ratkaiseva merkitys, sillä jalostuseläinten arvo kasvaa hyvän näyttelymenestyksen myötä. Näyttelyt myös lisäävät karjanomistajien yhteishenkeä ja tuovat arkiseen aherrukseen kaivattua juhlan tuntua. Ne ovat myös tehokas tapa kertoa kuluttajille kotimaisen maidontuotannon laadukkuudesta. Puhtaat, hyvinvoivat ja tuottoisat eläimet antavat positiivisen kuvan maataloudesta. Hellyttävät Junior Handlerit taas ovat lukemattomia kertoja päässeet lehtien etusivuille.

- Vanhojen Suontaan näyttelyvideoiden katselu saa hymyn suupieliin. Touhussa on valtavasti energiaa, positiivista yrittämistä ja melkoista hyörinää. Karjakulttuuri ja esittelytaidot ovat kehittyneet Suomessa kuitenkin häkellyttävän nopeasti, myös eläinten taso ja valmistelu ovat aivan toista luokkaa kuin ensimmäisissä näyttelyissä. Suomen handlerien viime vuoden menestys Belgiassa osoittaa, että nuoren polven karjamiestaidoista voimme syystä olla ylpeitä. Myös se sukupolvi, joka ehti kokea Suomen vanhan karjakulttuurin nousun ja lamaantumisen,

Kuva: Sakari Äijö

Alhaisten tila Kalvolassa.

tuntuu olevan todella mielissään uudesta innostuksesta.

Mustavalkoisuutta vastaan

Millaisena näet suomalaisen punavalkoisen rodun tulevaisuuden?

- Tällä hetkellä olemme tienhaarassa. Suuressa osassa suomalaisia karjoja on sekä holstein- että ayrshirerotuja, ja tällä hetkellä näyttää siltä, että holstein on pikkuhiljaa syrjäyttämässä punavalkeaa rotua paremman rakenteensa ja tuotoksensa takia. Mustavalkeat lehmät kestävät tuotosrasitusta paremmin ja ehtivät jättää enemmän lehmävasikoita uudistukseen. Näin rotujakautuma muuttuu vaikka karjanomistaja ei siihen tietoisesti pyrkisikään.

Ainoa keino vaikuttaa tilanteeseen on parantaa mahdollisimman tehokkaasti ayrshiren käyttökelpoisuutta ja helppohoitoisuutta. Vaivaton lehmä säilyy karjassa pitkään ja ehtii tuottaa paljon jälkeläisiä.

- Tietysti lehmän on myös tuotettava hyvin, mutta mielestäni jerseyrodun menestyminen maailmalla osoittaa, ettei korkea tuotos ole ainoa avain tulevaisuuden karjamarkkinoilla. Jos onnistumme nopeasti kansainvälistä yhteistyötä hyödyntämällä parantamaan ayrshiremme rakennetta ja sitä kautta helppohoitoisuutta, uskon, että meillä on tulevaisuudessa markkinointikelpoinen tuote kilpailemassa tasapäisesti mustavalkeaa maailmanvaltiasta vastaan.

Arja-Leena Paavola